

K PŘÍPRAVĚ CVIČENÍ VE ZKRÁCENÉ LHŮTĚ

V přípravě velitelů, štábů a vojsk dáváme přednost metodě cvičení, jejíž podstata spočívá v mnohonásobném, cílevědomém opakování úkolů s cílem dosáhnout potřebné bojové připravenosti, vytvořit odpovídající dovednosti, tvůrčí schopnosti a různorodé návyky k vedení bojové činnosti. V závislosti na způsobech a formách bojové činnosti v souvislosti se zaváděním nové bojové techniky, nových zbraní a jejich systémů se mění i způsoby a formy přípravy k jejich použití, mění se i další aspekty základních a hlavních metod přípravy jednotek, útvarů a svazků, jejich velitelů a štábů. V článku chci na konkrétních příkladech zpracování obsahových otázek některých řídicích dokumentů vševojskového divizního taktického cvičení tankového svazku ukázat na nové cesty, metody a způsoby myšlení při jeho zpracování a řízení. Vševojsková divizní taktická cvičení (v tomto případě) jsou zpracovávána za 4–6 dnů. Zabýváme se jimi proto, že přináší celou řadu racionalizačních, intenzifikačních prvků při zefektivnění práce a cenných nových teoretických poznatků a zkušeností, které můžeme využít při zpracování jiných cvičení. Nepůjde při tom pouze o otázku absolutní úspory času jako důležitého měřítka pro posouzení efektivnosti práce, ale i o širší rozbor dalších otázek spojených se zpracováním cvičení ve zkrácené lhůtě. Na konkrétních praktických ukázkách některých částí cvičení a zpracovávaných řídicích materiálech (téma, období cvičení a jejich učební úkoly, plán řízení a plán provedení cvičení) chci ukázat na realnost jejich zpracování v nařízeném čase.

Tato cvičení sledují nejen kolik se čeho při nich udělá a k jejich řízení zpracuje a jak kvalitně, ale i za jak dlouho. Tomu se podřizuje požadavek za stejný, nebo kratší čas dosáhnout vyššího objemu práce.

Na přípravu a průběh soudobých cvičení s vojsky klademe závažné požadavky, které se mají prolínat všemi cvičeními, jako např.:

- zdokonalit, upevnit a rozvíjet odborné znalosti, morálně bojové vlastnosti všech cvičících a připravit je k dovedné a rozhodné bojové činnosti v rychlém tempu v různém terénu, za jakýchkoli povětrnostních podmínek ve dne i v noci,

- osvojit si danou bojovou činnost v celku, v tempu a podmínkách odpovídajících skutečnému boji,

- sladit útvary (jednotky) k dovedné a rozhodné bojové činnosti při plnění úkolů v různých druzích boje v podmínkách používání jaderných zbraní a prověřit jejich bojovou pohotovost a připravenost ke skutečnému boji,

- zdokonalit návyky velitelů, štábů a vojsk v organizování bojové činnosti a v nepřetržitém velení vojskům,

- usilovat politickými orgány o získání praxe v mobilizaci vojáků k úspěšnému plnění úkolů cvičení za podmínek blízkých bojové situaci,

- stmelit činnost v jednotkách při plnění bojových úkolů, zdokonalit se v dovedném používání bojové techniky, zbraní a zbraňových systémů.

Tyto teoretické aspekty se podařilo přes omezený čas na zpracování cvičení s tankovým svazkem do jeho průběhu zapracovat (ukážu na konkrétních příkladech).

Vnesení uvedených prvků, kritérií, požadavků a hledisek do vševojskových taktických cvičení tohoto druhu vyžaduje v přípravě fázi výsoce organizovanou, přesnou a promyšlenou koncepční práci.

Cvičení bylo na téma „Přesun a zasazení tankové divize do střetného boje, jeho vedení s použitím klasických prostředků ničení a přechodem k použití zbraní hromadného ničení. Přechod k vedení obrany po neúspěšném střetném boji, obnovení bojové schopnosti vojsk a velení. Ničení vklíněného se nepřítele protiztečí druhého sledu“.

Pro nedostatek času se rozhodující správně stanovit cíle cvičení, od kterých se odvíjí úsilí směřující k dalšímu rozpracování cvičení i jeho průběhu. Jejich obsahová náplň vychází především z tématu a je limitována požadavky, které jsou na průběh cvičení kladeny. Jejich obsah by neměl být rozsáhlý. V konkrétním případě byly pro cvičení stanoveny tyto učební cíle:

1. Zdokonalit velitele a štáby v přípravě a řízení střetného boje.

2. Upevnit schopnosti velitelů velet a řídit bojovou činnost vojsk při přechodu k použití ZHN, rychle obnovovat bojovou schopnost vojsk a vést všechny druhy bojové činnosti.

3. Provéřit schopnost vojsk organizovaně zahájit a vést bojovou činnost po bojovém stmelení ve složité a rychle se měnící situaci v podmínkách bez použití i s použitím zbraní hromadného ničení.

4. Zdokonalit velitele a politické pracovníky v organizaci stranickopolitické práce v přípravě a průběhu vedení bojové činnosti.

Na cvičení byly vyvedeny některé útvary a jednotky po doplnění zálohami. K tomu směřoval i obsah některých cílů.

Vycházíme ze zásady, že na taktickém cvičení je hlavním učitelem polní výcvik, dovedně vytvořená taktická situace, počíná rozehra boje a ostatní podmínky, které umožňují cvičícím vytvořit si představu skutečného boje. Proto musíme přes všechny časové nároky v oblasti přípravy a vlastního jeho průběhu realizovat správné (i když časově omezené) metodické postupy. Zpracovatelská činnost v krátkých časových normách se realizuje správným rozvržením sil a stanovením obsahu jednotlivých fázích realizací ke cvičení. Úspěch cvičení je tím větší, čím výstižněji se podaří vmodelovat a navodit jednotlivým fázím (obdobím) cvičení atmosféru požadovaných úkolů. Cvičení, které bylo připravováno ve zkrácené lhůtě, bylo rozděleno celkem do čtyř období. První z nich v kontextu na téma cvičení mělo obsah:

Přijetí rozhodnutí, organizace a plánování přesunu a zasazení tankové divize do střetného boje s použitím klasických zbraní. Délka trvání 34 hodin. Východí situace stran nebudu pro obsáhnout rozebírat. Pro tato období byly stanoveny tyto učební úkoly:

- přijetí rozhodnutí velitele divize, zplánování přesunu a zasazení divize do střetného boje,
- rekognoskace os a organizace přesunu,

- organizace bojového zabezpečení vojsk ve vyčkávacím prostoru,

- zasazení a vedení bojové činnosti PO divize,

- velitelská činnost v terénu.

Úkolem cvičící divize bylo po ukončení mobilizace a bojovém stmelení z druhého sledu armády uskutečnit kombinovaný přesun a ke stanovenému času zaujmout vyčkávací prostor. Kombinovaný přesun byl v našem konkrétním případě v souladu s předpisem Všeob-P-31 zplánován a řízen RC a RS po 3 osách a 17 železničními převozy, pod námětovou situací, podle které bylo řešeno obcházení zamořených a poškozených úseků, pochodových os, byla vedena bojová činnost s nepřátelskými průzkumnými a diverzními oddády, překonávání zaminovaných úseků a široké vodní překážky po mostě zřízeném pontonovým útvarem nadřazeného velitele.

Druhé období trvalo 53 hodin a jeho obsahem bylo: Přesun a zasazení tankové divize do střetného boje a jeho vedení s použitím klasických prostředků ničení. Učební úkoly:

- přijetí rozhodnutí k přesunu na čáru zasazení s předvídáním střetného boje,
- zasazení hlavních sil divize k úderu do boku nepřítele,

- vedení střetného boje při současném odrážení úderů přicházejících hlavních sil nepřítele,

- vedení boje v horském a zalesněném terénu,

- přeskupení a zasazení druhého sledu divize k rozvíjení střetného boje,

- přechod do obrany k udržení dosažené čáry,

- rozehra příznaků o přípravách k použití jaderných zbraní západními a upřesnění účasti raketového vojska tankové divize v 1. JÜ východních.

Takto vytvořený průběh druhého období v posloupnosti učebních úkolů vytvářel pro cvičící velitele, štáby a vojska náročnou, složitou, často měnící se situaci charakteristickou pro soudobý střetný boj, vyžadující smělé rozhodnutí při plnění nena-

dálých úkolů. Vytvořená situace v duchu uvedených učebních úkolů vyžadovala včas organizovat aktivní a hluboký průzkum k získání hodnověrných údajů o nepříteli a vytvořit potřebné uskupení sil a prostředků již při organizaci pochodu. Požadavkem bylo rychlým manévrem soustřeďovat síly a prostředky na rozhodujícím směru, silnými údery do boku a týlu roztrhnout bojovou sestavu nepřítele a ničit ji po částech. Neustále zabezpečovat boky a týl a organizovat spolehlivou protivzdušnou obranu.

Třetí období trvalo 27 hodin a hlavními otázkami řešení bylo: Přechod k použití ZHN, obnovení bojovosti vojsk a velení, rozhodnutí a organizace přechodu tankové divize do obrany, vedení obranného boje s nepřítelem, který má převahu sil a prostředků. Vedení protizteče druhého sledu divize. K tomu byly úměrně sestaveny i učební úkoly:

- přechod na použití jaderných zbraní,
- vedení obranného boje s nepřítelem, který má převahu sil a prostředků, a udržení výhodné čáry při současném odstraňování následků jaderných úderů,
- obnova bojovosti vojsk a velení,
- přeskupení a vytvoření smíšených oddílů,
- vedení jaderných úderů na rozhodující objekty nepřítele a divizní protizteče ke zničení protiztečného nepřítele,
- přechod do pronásledování.

Třetí období bylo završením bojové činnosti štábů a vojsk. V jeho průběhu byly řešeny otázky přechodu k neomezenému používání JZ, obnova bojovosti se současným odražením protiúderu nepřítele, který byl v převaze. Období kladlo zvýšené nároky na práci velitelů a štábů všech stupňů, kteří museli současně řešit několik hlavních úkolů. To vyžadovalo přísně organizovanou práci štábů, rozdělit hlavním funkcionářům zodpovědnost za prosazení jednotlivých úkolů a zabezpečit těsnou součinnost mezi místy velení.

Poslední — čtvrté období cvičení řešilo ukončení cvičení a návrat vojsk do mírových posádek.

Metodika přípravy cvičení ve zkrácené lhůtě není ve štábech jednotně stanovena. Je to dáno zvláštností každého konkrétního cvičení. Rozsah a obsah prací při přípravě cvičení také neřeší žádný z dosud platných předpisů v ČSLA. V našem konkrétním případě byla metodika práce zpracovatelské skupiny podřízena časovému harmonogramu přípravy cvičení — viz **tabulku 1**.

Rozsáhlý obsah jednotlivých období ukazuje na nutnost přesné návaznosti všech operací v průběhu zpracování cvičení a

jejich vzájemné návaznosti. Na přípravě cvičení se prakticky podílí celý štáb. Zpracovatelé na základě obdržených pokynů od nadřízeného si volí pracovní postup, jehož didaktická posloupnost je determinována měřitelnou veličinou — časem:

- ujasní si téma cvičení,
- promyslí složení cvičících stran,
- stanoví učební cíle pro cvičení,
- rozdělí téma cvičení na jednotlivá učební období a stanoví učební úkoly v rámci zpřesněných období,
- zpracují zámysl (plán provedení cvičení) podle známých metodických postupů,
- seznámí se s určeným prostorem cvičení [popř. vyberou podle vlastních zkušeností a znalostí] podle mapy,
- ujasní si dobu a délku trvání cvičení, popř. další časové požadavky nadřízených,
- zpracují pomocné a řídicí dokumenty cvičení, jako např. náměty, plán provedení cvičení, organizaci ŘC, RS, způsob a plán jejich přípravy na řízení cvičení, plán imitace atd.

Výsledkem takto pojaté přípravy cvičení je pružná, různorodá a poučná rozehra, respektující všechny činitele rozhodující o úspěchu ve vševojskovém boji, jako je složitá, dynamická situace, vyžadující směšlá rozhodnutí, rozhodnou a odvážnou činnost vojsk, jakož i splnění nenadálých úkolů. V průběhu cvičení musí být vytvořeny podmínky k vedení nepřetržitěho průzkumu, vedení boje za aktivního nepřátelského rádiového rušení, vedení účinné pauby prostředky všeho druhu, využití výsledků při použití JZ, odstranění následků a obnova bojovosti, směšlá a rozhodná činnost, pevné velení útvarům a jednotkám, nepřetržitá součinnost všech druhů vojsk a všestranné zabezpečení bojové činnosti [popř. další úkoly z RMNO].

Daný metodický okruh otázek tvoří neoddelitelný obsah taktického cvičení a odpovídá charakteru soudobého boje (operace). Na průběhu cvičení, obsahu období a jejich učebních úkolech jsem ukázal, jak respektovat nové metody práce v omezeném čase na zpracování cvičení.

Platí to i o obsahu jednotlivých řídicích dokumentů. Mnohotvárná a různorodá vojenská praxe potvrzuje, že základem pro řízení soudobých vševojskových divizních cvičení je plán provedení a plán řízení. Plán řízení můžeme zpracovat několika způsoby. Rády a předpisy zde žádnou formu jednoduše nestanoví. Při cvičení tankového svazku, připraveného ve zkráceném čase [za 5 dnů], obsahoval: téma cvičení; učební cíle pro cvičení; dobu cvičení; vyvedení na cvičení — na straně východní (včetně posilových prostředků) —

Tabulka 1

Úkol – opatření	1. den	2. den	3. den	4. den	5. den	6. den	Odpoví- dá	Součin- nost	Po- známka
Obdržení nařízení pro zpracování cvičení – jeho studium							Vymezení odpovědnosti po správách (odděleních) Vymezování jmenovitě odpovědnosti za zpracování některých dokumentů	Správy (oddělení, složky)	
Vydání organizačních pokynů pro přípravu cvičení (ústně)									
Zpracování hrubého zámyslu (plánu provedení) a jeho posouzení									
Zpracování písemného dokladu k plánu provedení cvičení									
Zpracování čístopisu „Plánu provedení“ cvičení									
Schválení plánu nadřazeným a dopracování připomínek									
Organizace skupiny řízení cvičení									
Díleč plány zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb									
Námět s přílohami									
Bojové rozkazy a nařízení									
Plán rozehry jaderných a chemických úderů nepřítele									
Rozehra ztrát osob a bojové techniky									
Plán rozehry reálné činnosti vojsk									
Plán řízení cvičení									
Plán přesunů vojsk do výchozích prostorů ke cvičení, v průběhu cvičení a do mírových posádek po ukončení cvičení. Organizace a zabezpečení pořádkové a regulační služby									
Plán reálného spojení									
Plán imitace paleb, minových polí, zátarasů									
Plán přípravy řídicí skupiny cvičení									
Výkaz počtů cvičících a řídicí skupiny									
Pokyny a plán zpracování rozboru									
Plán mítinku a jeho program									
Příprava skupiny řízení cvičení									
					teoreticky 	prakticky v terénu 			

na straně západní; stanovení cvičného číslu; výchozí situace a záměr stran; průběh DTC po obdobích. Úvodu každého období předcházela stručná charakteristika bojové činnosti stran v průběhu daného období.

Pro přehlednost, účelnost, jednoduchost a především rychlé zpracování se osvědčilo sestavit údaje k řízení cvičení do tabulek, kde v horizontální rovině je uveden čas a ve vertikální rovině činnost jednotlivých kategorií cvičících. Protože je to pro mnohé známá forma, nebudu se jí dále zabývat. V jednotně zpracovaném plánu řízení se dále uvádějí tyto základní údaje potřebné k bezprostřednímu řízení cvičení jako je rozehra ztrát osob a bojové techniky; rozehra chemických a jaderných úderů, různé pomocné plány, jako např. plán zdokonalovacího výcviku; pokyny pro zpracování rozboru; principiální schéma spojení; volací znaky, funkční čísla; organizace a řídicí struktura cvičení.

Bez obsahové struktury plánu řízení by se těžko ovlivňoval průběh cvičení, zejména činnost řídicích orgánů a rozhodčí služby a v plánovaných časových lhůtách realizovaly a plnily učební úkoly, plynule rozehrávaly ztráty, zabezpečovalo spojení, plnily úkoly rozboru atd. Předem naplánovaný obsah a postup procvícení učebních úkolů spolu s dovedným řízením cvičení neomezuje iniciativu cvičících velitelů, jejich štábů a vojsk. Naopak. zabezpečují vysoce organizovaný průběh a splnění všech plánovaných cílů cvičení.

Obdobné poznatky z přípravy řídicí dokumentace máme i z Plánu provedení cvičení. Ten byl k tomuto cvičení zpracován na mapě 1:100 000 a obsahoval: téma cvičení, učební cíle a dobu uskutečnění; složení vojsk účastníků se cvičení; normy spotřeby kilometrů, imitačních prostředků, normy spotřeby střeliva a munice; období cvičení, délku jejich trvání, učební úkoly; grafické vyjádření operačně taktického záměru, který obsahoval — výchozí situaci cvičících a další základní situace včetně situace druhů vojsk, bojové úkoly nadřízeného (armády), bojové úkoly každé strany k počátku cvičení, bojové úkoly cvičícího svazku a sousedů (bez rozhodnutí); operačně taktickou charakteristiku — šířka a hloubka bojových úkolů, rychlost přesunu, tempo útoku atd.

To jsou základní kritéria, bez nichž by nebyl tento plán řídicí dokumentem a vodítkem pro rozpracování dalších materiálů nutných k řízení cvičení.

Důležitým momentem při zpracování cvičení spadá tlakem času je používání tvo-

řivých prvků a realizace novátorství při jejich přípravě. Cit a smysl pro nové s využitím nahromaděných zkušeností z dosud vykonané práce v oboru přípravy a zpracování cvičení jsou hybnou silou a racionalizačními prvky v jejich obsahové přípravě. Tak při zpracování cvičení s tankovým svazkem se osvědčilo připravovat „Plán rozehry reálné činnosti vojsk“ na mapě 1:25 000 na každý den vedení bojové činnosti zvlášť. Mimořádně se osvědčil i časový graf reálné činnosti, který byl zpracován ve formě tabulky přímo na mapu rozehry reálné činnosti vojsk ve vojenském výcvikovém prostoru. Osvědčilo se připravit tento graf na každý den bojové činnosti stran modré i červené (po vševojskových útvech a družích vojsk) v jednotně stanovených časových dimenzích. Možný vzor tohoto grafu — viz tabulku 2.

Přípravu cvičení ve velmi krátké době klasifikujeme jako mimořádný úkol. Předpis Všeob-P-33 v čl. 19 uvádí, že Plán divizního vševojskového taktického cvičení se schvaluje měsíc předem (podle nařízení plánovacích dokumentů u některých cvičení je tato doba prodloužena na 6 týdnů až 2 měsíce). Z toho plyne, že na zpracování cvičení této kategorie je zpravidla více jak jeden kalendářní měsíc. V našem případě byl plán schválen 3 dny před zahájením cvičení. Mimořádně krátká doba, která je na zpracování cvičení, si vyžaduje i mimořádná opatření, mezi kterými je třeba vzpomenout přesný a přísný centralizovaný režim, iniciativní a aktivní přístup, přísné respektování zvláštností cvičení všemi zpracovateli a cílevědomé řízení jejich práce tak, aby zpracovatelské úkoly byly zvládnuty ve stanovených časových limitech. Včasnost, správnost a přesnost dokumentů docílíme mobilizací vnitřních rezerv a vymýcením šablonovitosti v práci, jež tlumí tvořivou iniciativu.

Při organizaci soudobých cvičení značně vzrostl rozsah opatření v přípravných fázích ke cvičení. Na druhé straně se ztížily podmínky pro práci uvnitř štábu tím, že se zkrátily časové intervaly pro realizaci úkolů při zpracování cvičení. To značně zvyšuje nároky na organizaci práce štábu, který řeší velmi odpovědné a mnohotvárné úkoly. Jde o tvůrčí rozpracování řídicích materiálů, přípravu ŘC a RS po teoretické i praktické stránce v terénu, prostoru cvičení atd. To vyžaduje zvýšené požadavky na práci, jako je pevnost, pružnost, nepřetržitost, operativnost, centralizaci, iniciativu a samostatnost všech důstojníků, kteří se zúčastňují prací na přípravě řídicích dokumentů.

Tabulka 2

Cvičící strany		Čas ... (údaje po hodinách nebo časových úsecích)		
Útvary		07.00	08.00	09.00
Nepřítel				
Velitelé a štáby				
Cvičící vojska	tp			
	tp			
	tp			
	mzp			
	útvary druhů vojsk			

Pevnost přitom tkví ve smělé řešení zadaných zpracovatelských úkolů, důrazném uvádění do života toho, co bylo pro řízení cvičení připraveno. Spočívá ve snaze úplně a přesně splnit uložené úkoly a dosáhnout cílů stanovených nadřízeným. To plně závisí na vysoké profesionální kvalifikaci pracovníků štábů, jejich širokém operačně taktickém přehledu, dobré teoretické přípravě a štábní kultuře. Ta představuje při zpracování cvičení vysokou dělnost, operativnost v práci, přesnou organizaci práce, umění zvolit hlavní články, stručně, úplně a jasně formulovat písemnosti, přesně a rychle připravit návrhy řešení atd. Dále tvůrčí přístup k práci a plnění povinností ve vzájemné zastupitelnosti. Pevnosti se docílí sjednocením a usměrněním úsilí při náhlých změnách, ke kterým může při přípravě cvičení dojít. Pevností též rozumíme jednotu vůle hlavního zpracovatele a jemu podřízených důstojníků od složek druhů vojsk a služeb, snahu všech úspěšně realizovat a přesně splnit zámysl přípravy cvičení, tj. úspěšné zpracování cvičení ve stanoveném čase. Pevnost vidím též v nepřetržitém úsilí splnit úkoly v co nejkratším čase.

Dalším požadavkem je pružnost, která se projevuje rychlým reagováním na nové prvky a momenty, včasným upřesňováním případných změn. Pružnost v práci umožňuje neustále uvádět v soulad obecné teoretické zásady se změněnými podmínkami dynamiky zpracování cvičení. Je to pružné přizpůsobení se všem potřebám, které vyvolává dezorganizace a impulzivní nezdůvodněné jednání.

Nezastupitelné místo při zpracování cvičení ve zkráceném čase má nepřetržitost v práci. Při jeho realizaci se vychází ze snahy, aby každý zainteresovaný pracovník štábu byl neustále dobře informován o stavu a vývoji prací na základních centrálních dokumentech. To zabezpečuje a podporuje nejen rozumnou iniciativu důstojníků v rámci celého pracovního postupu, ale zabezpečuje i možnost zastupitelnosti, v případě nutnosti převzít plnění úkolů v kteroukoli chvíli a tím zabezpečit splnění stanoveného celkového úkolu.

Další je princip vysoké operativnosti. Ten chápeme především jako včasné reagování na všechny změny a jejich včasné proniknutí do všech článků zpracovatelského komplexu, a to jak strany východní, tak i strany západní. Tento požadavek na práci je běžný při zpracování cvičení klasickým způsobem, ale v konkrétních podmínkách časově omezeného zpracování cvičení jeho význam nesrovnatelně vzrostl.

Princip centralizace v přípravě cvičení spočívá v tom, že vyšší stupeň velení spojuje úsilí všech tvůrčích sil a prostředků u podřízeného, koordinuje a zaměřuje jeho činnost v zájmu co nejefektivnějšího splnění úkolu. Zvláště účelná je pevná centralizace při zpracování cvičení, kde hlavní motivací v pracovních postupech je čas (počítá se s každou minutou).

Iniciativa a samostatnost jsou syntetické schopnosti, které spolu při zpracování cvičení navzájem konvergují. Iniciativní může být ten, kdo je samostatný a naopak. Tuto schopnost může mít jen ten, kdo je na

výkon zastávané funkce teoreticky i prakticky dobře připraven. Dvojnásobně to platí o zpracovatelích cvičení, zvláště pak při zpracování vševojskových divizních taktických cvičení, jejichž příprava trvá 4—6 dnů. Zde iniciativa a smostatnost předsta-

vují rozhodující požadavky na činnost důstojníků štábu. Iniciativní činnost podporuje schopnost samostatně řešit složité úkoly. Je to vodítko řešení patřičných opatření, aniž by se v mnohém čekalo na všeobsahující návrhy a pokyny.

Příprava cvičení ve zkráceném čase představuje složitý a dynamický proces, který zahrnuje řešení mimořádně důležitých a složitých úkolů. Za hlavní kritérium v přípravě těchto cvičení považuji čas, jako měřitelnou veličinu, která rozhodujícím způsobem ovlivňuje metody, způsoby, formy, kvalitu a efektivnost práce. Na konkrétním faktografickém shrnutí obsahu období cvičení a učebních úkolech jsem ukázal, že můžeme připravit divizní vševojskové cvičení komplexně v plném rozsahu v omezeném čase. Tato činnost si však zatím vyžaduje značného úsilí. K zefektivnění zpracovatelské práce cvičení této kategorie se otvírá široký obzor zlepšovateľskému hnutí. Zkušenosti potvrzují, že jsou značné rezervy ve využívání formalizované dokumentace zpracované na základě přesně vymezených pravidel a norem s důrazem na jejich využití v řídicích a bojových dokumentech. Ukazují se i možnosti v používání metodik zpracování a řízení cvičení vyhotovených na základě vyhlášených tematických úkolů, využívání strojně početní techniky a zejména využívání dostupných prostředků malé a střední mechanizace.